

Internationaal handvest voor Cultuurtoerisme

Management van het toerisme op plaatsen van cultuurhistorische betekenis

Aangenomen op de Algemene Vergadering van ICOMOS, Mexico 23 oktober 1999

Concept 23 november 2002

INLEIDING

Grondbeginselen van het handvest

In zijn algemeenheid is het natuurlijk en cultureel erfgoed een maatschappelijk bezit. Elk van ons heeft het recht de universele betekenis ervan te begrijpen en te waarderen. Elk van ons draagt de verantwoordelijkheid het te beschermen.

Erfgoed is een breed begrip en omvat zowel de natuurlijke als de culturele omgeving. Het behelst landschappen, historische plaatsen, sites en bebouwde omgevingen, biodiversiteit, roerend erfgoed, verdwenen en levende culturele gebruiken en tradities. Het geeft inzicht in de langdurige historische ontwikkelingsprocessen die de essentie vormen van diverse nationale, regionale en lokale identiteiten en is een integraal deel van de hedendaagse samenleving. Het is een dynamisch referentiepunt en een duidelijk instrument voor groei en verandering. Het specifieke erfgoed en het collectieve geheugen van elke plek of gemeenschap zijn onvervangbaar en een belangrijke basis voor actuele en toekomstige ontwikkeling.

In een tijd van toenemende globalisering vormen bescherming, behoud, verklaring en presentatie van erfgoed en culturele verscheidenheid overal en voor iedereen een grote uitdaging. Het beheer van erfgoed, binnen een kader van internationaal erkende en correct toegepaste normen, is meestal echter de verantwoordelijkheid van de betrokken gemeenschap of beheersorganisatie.

Een eerste doel voor het beheer is de betekenis van het erfgoed en de noodzaak van behoud overbrengen bij de betrokken gemeenschap en de bezoekers. Verantwoorde en goed beheerde fysieke, intellectuele en / of emotionele toegang tot erfgoed en culturele ontwikkeling is zowel een recht als een voorrecht. Het vereist respect voor de erfgoedwaarden, voor de belangen en rechten van de huidige gastgemeenschap, de eigenaars of lokale beheerders van historisch eigendom en voor de landschappen en culturen die dit erfgoed hebben voortgebracht.

De dynamische wisselwerking tussen Toerisme en het Cultureel Erfgoed

Binnenlands en internationaal toerisme is nog steeds een van de belangrijkste dragers van culturele uitwisseling. Het biedt een persoonlijke beleving, niet alleen van wat uit het verleden is overgebleven, maar ook van het huidige leven en de hedendaagse maatschappij van anderen. Het wordt in toenemende mate gewaardeerd als ruggensteun voor bescherming van natuur en cultuur. Toerisme kan de economische waarde van het erfgoed zichtbaar maken en inzetten als argument voor bescherming: bij fondsenwerving, bewustmaking van de gemeenschap en beïnvloeding van het beleid. Het is een essentieel onderdeel van vele nationale en regionale economieën en kan, indien succesvol geleid, een belangrijke ontwikkelingsfactor zijn.

Toerisme op zich is een steeds complexer fenomeen geworden, met politieke, economische, sociale, culturele, educatieve, biofysische, ecologische en esthetische dimensies. Het bereiken van een vruchtbare wisselwerking tussen potentieel tegenstrijdige verwachtingen en bedoelingen van bezoekers en gastheren of lokale gemeenschappen, houdt heel wat uitdagingen en mogelijkheden in.

Natuurlijk en cultureel erfgoed, verscheidenheid en levende culturen zijn belangrijke toeristische attracties. Overmatig of slecht geleid toerisme en ontwikkelingen verbonden aan het toerisme kunnen de fysieke aard, integriteit en belangrijke kenmerken ervan bedreigen. Het kan ook zijn dat aantasting van de ecologische omstandigheden, cultuur en levenswijze van gastgemeenschappen tegelijk de beleving van de plek door de bezoeker ondermijnt.

Toerisme zou materiële voordelen moeten opleveren voor de gastgemeenschap en haar middelen en motivatie moeten verschaffen voor het onderhoud van haar erfgoed en culturele gebruiken. Om tot een duurzame toeristische bedrijvigheid te komen en de bescherming te verbeteren van het erfgoed als hulpbron voor de toekomstige generaties, zijn betrokkenheid en samenwerking noodzakelijk van: vertegenwoordigers van de plaatselijke gemeenschap, monumentenzorgers, toeristische ondernemers, eigenaars, beleidsmakers, zij die nationale ontwikkelingsplannen ontwerpen en erfgoedbeheerders.

ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) - als opsteller van dit Handvest - andere internationale organisaties en het toeristische bedrijfsleven moeten dit als een uitdaging zien.

Doelstellingen van het Handvest

De doelstellingen van het Internationaal Handvest voor Cultuurtoerisme zijn:

- Diegenen die betrokken zijn bij het behoud en beheer van het erfgoed helpen en aanmoedigen om de betekenis van dat erfgoed toegankelijk te maken voor de gastgemeenschap en de bezoekers.
- Het toeristische bedrijfsleven steunen en aanmoedigen om het toerisme zodanig te promoten en te leiden dat dit erfgoed en de levende cultuur van de gastgemeenschap worden gerespecteerd en versterkt.
- De dialoog bevorderen en aanmoedigen tussen de belangen van de erfgoedzorg en het toeristische bedrijfsleven. Deze dialoog betreft de waarde en de kwetsbaarheid van historische plaatsen, roerend erfgoed en levende culturen, inclusief de noodzaak van duurzaamheid.
- Diegenen aanmoedigen die plannen en beleid formuleren voor het ontwikkelen van gedetailleerde, meetbare doelstellingen en strategieën die betrekking hebben op de presentatie en interpretatie van historische plaatsen en culturele activiteiten in een context van bescherming en behoud.

Bijkomend:

- Het Handvest ondersteunt verdere initiatieven van ICOMOS, andere internationale organisaties en het toeristische bedrijfsleven, voor het handhaven van een integer erfgoedbeheer en -behoud.
- Het Handvest moedigt de betrokkenheid aan van iedereen met ter zake dienende of soms tegengestelde belangen, verantwoordelijkheden en verplichtingen, om mee deze doelstellingen na te streven.
- Het Handvest moedigt de betrokken partijen aan gedetailleerde richtlijnen te formuleren die de toepassing van de gestelde principes op hun specifieke omstandigheden of op de behoeften van bepaalde organisaties en gemeenschappen bevorderen.

Basisprincipes het Handvest voor Cultureel Toerisme

Principe 1

Binnenlands en internationaal toerisme zijn de belangrijkste dragers van culturele uitwisseling. Behoud van het cultureel erfgoed voorziet in een aanbod van verantwoorde en goed geleide mogelijkheden om het cultureel erfgoed te beleven en te begrijpen, zowel voor de plaatselijke bevolking als voor de bezoekers.

1.1

Het natuurlijk en cultureel erfgoed is een materiële en spirituele rijkdom die getuigt van de historische ontwikkeling. Dit erfgoed speelt een belangrijke rol in het actuele leven en wordt daarom fysiek, intellectueel en /of emotioneel toegankelijk gemaakt voor het publiek. Programma's voor bescherming en behoud van objecten en immateriële aspecten, hedendaagse culturele uitingen en de ruime context van dat alles, bevorderen bij de gastgemeenschap en de bezoekers, op een gelijkwaardige en haalbare wijze, begrip en waardering voor de betekenis van het erfgoed.

1.2

De onderscheiden aspecten van het natuurlijk of cultureel erfgoed hebben verschillende betekenisniveaus, sommige met universele waarde, andere met nationaal, regionaal of lokaal belang. Publieksbegeleiding presenteert die betekenis op een relevante en toegankelijke manier aan de plaatselijke bevolking en de bezoekers. Dit vraagt om passende, stimulerende en eigentijdse vormen van educatie, media en technologie en om persoonlijke toelichting bij de historische, ecologische en culturele informatie.

1.3

Publieksbegeleiding draagt bij en spoort aan tot het hoge niveau van publiek bewustzijn en publieke steun, dat nodig is voor het behoud op lange termijn van natuurlijk en cultureel erfgoed.

1.4

Publieksbegeleiding presenteert de betekenis van erfgoedsites, tradities en culturele gebruiken zoals ze in het verleden werd ervaren en zoals ze vandaag aanwezig is in de diversiteit van het gebied en de gastgemeenschap, inclusief bij culturele en taalminoriteiten. De bezoeker wordt altijd geïnformeerd over de onderscheiden culturele waarden die toe te schrijven zijn aan een bepaald cultureel erfgoed.

Principe 2

De relatie tussen het cultureel erfgoed en het toerisme is dynamisch en kan spanningen met zich meebrengen. Dit vraagt om een duurzaam beheer, tot voordeel van de huidige en toekomstige generaties.

2.1

Erfgoedsites hebben een intrinsieke waarde voor iedereen, als belangrijke basis voor culturele verscheidenheid en sociale ontwikkeling. Bescherming en behoud op lange termijn, van levende culturen, historische plaatsen, roerend erfgoed, hun fysieke en ecologische integriteit en hun relatie met de omgeving, zijn essentiële bestanddelen van het sociale, economische, politieke, wetgevende, culturele en toeristische ontwikkelingsbeleid.

2.2

De interactie tussen het erfgoed, als rijkdom of waarde, en het toerisme is dynamisch en verandert voortdurend. Hierdoor ontstaan zowel kansen als uitdagingen en ook potentiële conflicten. Toeristische projecten, activiteiten en ontwikkelingen leveren positieve resultaten op voor het erfgoed en de levenswijzen van de gastgemeenschap. Ze beperken de negatieve effecten tot een minimum. Dit streven is gelijkwaardig met de betrachting te voldoen aan de behoeften en wensen van de bezoeker.

2.3

Programma's voor behoud, publieksbegeleiding en toeristische ontwikkeling worden gebaseerd op een algeheel begrip van de specifieke, maar vaak complexe of tegenstrijdige betekenissen van een bepaalde erfgoedobject. Voortdurend onderzoek en overleg zijn belangrijk om het begrijpen en waarderen van die betekenissen verder te ontwikkelen.

2.4

Het behoud van de authenticiteit van erfgoedsites en roerend erfgoed is belangrijk. Authenticiteit is een wezenlijk element van hun culturele betekenis. Ze wordt uitgedrukt in de materie, is aanwezig in het collectieve geheugen en in de tradities uit het verleden. Publieksbegeleiding zal de authenticiteit van sites, collectief geheugen en tradities presenteren en interpreteren en zo de waardering en het begrip voor dat cultureel erfgoed versterken.

2.5

Toeristische ontwikkeling en infrastructurele projecten houden rekening met de esthetische, sociale en culturele dimensies, de natuur- en cultuurlandschappen, de kenmerken van biodiversiteit en de ruimere visuele context van erfgoedsites.

Bij voorkeur wordt er plaatselijk materiaal gebruikt en men houdt rekening met plaatselijke architectuurstijlen en streekgebonden tradities.

2.6

Vooraleer erfgoedsites worden aanbevolen of ontwikkeld voor toeristische groei, stellen beheersplannen de natuurlijke en culturele waarden van de bewuste plaatsen vast. Bovendien bepalen deze plannen de grenzen van aanvaardbare verandering. Het belangrijkste in dit verband is de te verwachten impact van bezoekersaantallen op de fysieke kenmerken, integriteit, ecologie en biodiversiteit van de plaats, op de plaatselijke toegankelijkheid en vervoerssystemen, op het sociale, economische en culturele welzijn van de gastgemeenschap. Indien de verwachte graad van verandering onaanvaardbaar is, wordt het ontwikkelingsvoorstel aangepast.

2.7

Permanente evaluatieprogramma's meten de voortschrijdende effecten die toeristische activiteiten en ontwikkeling hebben op de betrokken plaats of gemeenschap.

Principe 3

Behoud van het cultureel erfgoed en planning van toeristische voorzieningen waarborgen de bezoekers een verrijkende ervaring en een intense beleving.

3.1

Programma's voor erfgoedbehoud en toerisme bieden informatie van hoge kwaliteit die de bezoeker een zo groot mogelijk inzicht geeft in de relevante historische kenmerken en in de noodzaak om die kenmerken te beschermen. Zo stelt men de bezoeker in staat om op een passende wijze te genieten van de plek.

3.2

Bezoekers die dat wensen, krijgen de kans de erfgoedsite in hun eigen tempo te beleven. Routing is soms noodzakelijk om de effecten op de culturele en natuurlijke karakteristieken van de bezochte plek minimaal te houden.

3.3

Respect voor religieuze plaatsen, gebruiken en tradities is een belangrijk aandachtspunt voor beheerders, bezoekers, beleidsbepalers, planners en reisorganisatoren. Bezoekers worden aangespoord zich te gedragen als welkome gasten die de waarden en gewoonten van de gastgemeenschap respecteren, diefstal of illegale handel in cultureel eigendom verwerpen en zich op een verantwoordelijke manier gedragen zodat een eventuele terugkeer tot een hernieuwd welkom zal leiden.

3.4

Planning van toeristische activiteiten zorgt voor passende voorzieningen inzake comfort, veiligheid en welzijn van de bezoeker, voorzieningen die het plezier van het bezoek vergroten zonder de betekenis of de ecologische kenmerken van het bezochte te schaden.

Principe 4

Gastgemeenschappen worden betrokken bij het behoud van het cultureel erfgoed en de planning van toeristische voorzieningen.

4.1

Er is respect vereist voor de rechten en belangen van de gastgemeenschap op regionaal en lokaal niveau. Dat geldt ook ten aanzien van eigenaars en betrokken inheemse volkeren die traditionele rechten of verantwoordelijkheden uitoefenen over hun land en zijn waardevolle plaatsen. Zij worden betrokken bij het vaststellen van doelen, strategieën, beleid en procedures voor het identificeren, behouden, beheren, presenteren en interpreteren van hun erfgoed, culturele gebruiken en hedendaagse culturele uitingen, in een toeristische context.

4.2

Er wordt respect gevraagd voor de behoeften en verlangens van bepaalde gemeenschappen of inheemse volkeren. Mogelijk vragen zij om beperking of beheersing van de fysieke, spirituele of intellectuele toegang tot specifieke culturele gebruiken, kennis, geloofsovertuigingen, activiteiten, voorwerpen of plaatsen. Ook als het erfgoed van een bepaalde plaats een universele dimensie heeft, staat dit respect voorop.

Principe 5

Toerisme en het behoud van het cultureel erfgoed komen de gastgemeenschap ten goede.

5.1

Beleidsmakers bevorderen maatregelen voor een rechtvaardige spreiding van baten uit het toerisme. Deze baten kunnen er de graad van sociaal-economische ontwikkeling verhogen en waar nodig bijdragen tot de armoedebestrijding.

5.2

Erfgoedmanagement en toeristische activiteiten bieden, op alle niveaus, billijke economische, sociale en culturele voordelen voor de mannen en vrouwen van de gastgemeenschap. Dit kan door educatie, training en het scheppen van voltijdse werkgelegenheid.

5.3

Een wezenlijk deel van de inkomsten die specifiek voortkomen uit toeristische programma's voor erfgoedsites, wordt toebedeeld aan bescherming, behoud en ontsluiting van die plaatsen en van hun natuurlijke en culturele context. Waar mogelijk krijgen bezoekers informatie over deze toedeling.

5.4

Toeristische programma's moedigen de opleiding en indienstneming van gidsen en erfgoeddeskundigen uit de gastgemeenschap aan. Zo kunnen de vaardigheden van de plaatselijke bevolking inzake presentatie en interpretatie van haar culturele waarden worden vergroot.

5.5

Culturele en educatieprogramma's over het erfgoed voor de mensen van de gastgemeenschap moedigen de betrokkenheid van lokale erfgoeddeskundigen aan. Deze programma's bevorderen kennis van en respect voor het erfgoed en sporen de plaatselijke bevolking aan tot een directe betrokkenheid bij de erfgoedzorg.

5.6

Programma's voor erfgoedmanagement en toerisme bevatten educatie- en trainingsmogelijkheden voor beleidsmakers, planners, onderzoekers, ontwerpers, architecten, erfgoeddeskundigen, conservatoren en reisorganisatoren. Deelnemers worden aangespoord begrip op te brengen voor en mee te denken over de soms tegenstrijdige vragen, kansen en problemen waarmee hun collega's worden geconfronteerd.

Principe 6

De toeristische promotie beschermt en versterkt de kenmerken van het natuurlijk en cultureel erfgoed.

6.1

Programma's ter bevordering van het toerisme wekken realistische verwachtingen en informeren potentiële bezoekers op een verantwoordelijke wijze over de specifieke historische kenmerken van een plaats of gastgemeenschap. Hierbij sporen zij hen aan zich passend te gedragen.

6.2

Sites, objecten en collecties met erfgoedwaarde worden gepromoot en beheerd op een manier die hun authenticiteit beschermt. De ervaring van de bezoeker wordt versterkt door schommelingen in de bezoekersinstroom te beperken en te grote bezoekersaantallen te vermijden.

6.3

Programma's ter bevordering van het toerisme voorzien in voldoende spreiding van de baten. Zij verlichten de druk op populaire plaatsen door bezoekers aan te sporen de ruimere cultuur- en natuurhistorische kenmerken van de regio of plaats te ontdekken.

6.4

De promotie, distributie en verkoop van lokale ambachtelijke en andere producten biedt de gastgemeenschap een redelijke sociale en economische opbrengst. Hierbij wordt er wel over gewaakt dat haar culturele integriteit niet in het gedrang komt.